

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования Республики Тыва

МУ Управление образования Тес-Хемского кожууна

МБОУ Кызыл-Чыраанская СОШ

РАССМОТРЕНО

На педагогическом совете

_____
Протокол №33
от «30» августа 2024 г.

СОГЛАСОВАНО

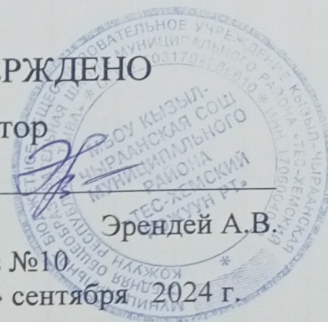
Зам.дир.по УВР

Денгач
_____
Донгак Е.М.
от «03» сентября 2024 г.

УТВЕРЖДЕНО

директор

_____
Эрендей А.В.
Приказ №10
от «03» сентября 2024 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета

«Родная (тувинская) литература»

для обучающихся 1-4 классов

Ак-Эрик 2024

(Автору: Л.С.Кара-оол)

неделяда 2 шак (68 шак)

3-кү класстың «Литературлуг номчулга» эртеминге тургускан ажылчын программазының тайылбыр бижии.

3-кү класстың «Литературлуг номчулга» эртеминге тургускан ажылчын программаны Россия Федерациязының «Россияның Школазы» деп өөредилге-методиктиг бөлүккө, Тыва Республиканың ниити өөредилгезиниң эге школага 1- 4 класстарга тыва дыл болгаш номчулга талазы-биле күрүне стандарттарына дүүштүр, 2011 чылдың Э. Д. Ондарның 2- 4 класстарга номчулга программазына болгаш 2020 чылда үндүргени 3-кү класстарның Л.С.Кара-оолдуң «Литературлуг номчулга» номунга даянып тургускан. Бо ажылчын программа эге школаның Федералдыг күрүне стандарттарының сорулгаларын чедип алырынче утланган.

Номчулгага чылда 68 шак көрдүнүп турар, неделяда 2 шакка санаттынган. Бир чылда көрдүнген 68 өөредилге шагының улдуң аайы-биле чижек хуваалдазы :

Бирги улдуңда- 16 шак

Ийиги улдуңда- 16 шак

Ушкү улдуңда- 20 шак

Дөрткү улдуңда- 16 шак.

Ажылчын программада кирип турар номчулганың тематиказы кол программада кирип турар чыл дургузунда өөренир темаларның бөлүктөр аайы-биле чижек хуваалдазына дүгжүп турар:

№	Темалар	Шактар хуваалдазы	
		Класска номчулга	Класстан дашкаар номчулга
1	Экии, «Литературлуг номчулга!» Е. Танова Тыва черге йорээл	1	
2	Улустун аас чогаалынын биче хевирлери	2	
3	Ооренип оорен	2	
4	Чылдын уелери. Тодуг-догаа кузумейни	1	1

5	Эки кылган ажыл-элеп-читпес алдар Чугаа сайзырадылгазы. Чогаадыг	2 1	
6	Хоктуг ужуралдар, солун болуушкуннар	1	
7	Бойдустун чажыттары Чугаа сайзырадылгазы. Эдертиг.	2 1	
8	Чылдын уелери. Аккыр харлыг кыжым	2	1
9	Бойдуска хумагалыг болуулу!	1	
10	Авторлуг тоолдар	2	
11	Торээн чуртумкамгалакчылары	1	
12	Улус аразындан ие караа чымчак	1	1
13	Чылдын уелери. Хоглуг чазым.	1	
14	Улустун аас чогаалы. Тоолдар	1	
15	Бистин бичии оннуктеривис	2	
16	Тоогу болгаш тоолчугу чугаалар	1	
17	Ойнаксанчыг оюннарым	1	
18	Кижин болуру чажындан	1	1
19	Оске чоннарнын аас чогаалы	1	
20	Чонум чаагай езу-чанчылдары	1	
21	Чылдын уелери. Чараш чайым	2	

Бо бердинген чижек тематикаларга хамаарыштыр номчуур уjurлуг чогаалдар иштинден уруглар төрөөн чериниң, долгандыр турар хүрээлелдиң; эш-өөр болгаш үе-чергелериниң, оларның чуртталгазының, оюн-тоглаазының, уjurалдарының; бойдус болгаш ооң камгалалының; тыва чоннуң чаагай чаңчылдарының; төрөөн чуртунуң төөгүзүндөн барымдааларның (дээш оон-даа ыңай) дугайында билиглерни шингээдип алырлар.

Чечен чогаал номчулгазы деп курстуң ниити тайылбыры

Номчулга кичээлдери дээрге эге школада өөренип турар кол эртемнерниң бирээзи деп санаттынып турар. Ол уругларның шын медреселдиг номчулгазын болгаш сөзүглел-биле ажылдап билирин, уран-чечен номчулгага сонuurгалын оттуруп, уругнуң ниити сайзыралынче, эстетиктиг болгаш мөзү-шынар кижизидилгезинче кичээнгейни угландырып турар. Чечен чогаал номчулгазы деп курсту чедишкинниг өөренип алып болза, ол эге школаның өске-даа эртемнериниң түннелдерин хандырат. Эге школага чечен чогаал номчулгазының программазы уругларны аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадырынче кол кичээнгейни угландырып турар. Ооң иштинде бир онзагай черни өөреникчилерниң шын чугаалап өөредириниң кол хевири (аргазы) - номчулганың чаңчылдарын хевирлээри болгаш ону сайзырадырынче угланган ажылдарны чорудары ээлеп турар.

Бердинген курс дараазында сорулгаларны чедип алырынче угланган:

- ыыткыр (дыңналдыр) номчуурунуң хевиринден эгелээш, ханы, медреселдиг иштинде номчууру, литературлуг шын адаашкын езугаар болгаш рольдар аайы-биле аянынг номчууру; номчаан чогаалының утказын сайгарып, ында кол чүүлдү илередип, оон чогуур түннелдер кылыры, номчаан сөзүглелдерин кезектерге чарып, оларга тус-тузунда ат тыварынга, абзац дузазы-биле план тургузарынга, номчаан чүүлүнүң утказын делгеренгей (долу) азы допчу кылдыр чугаалап өөрениринге чаңчыктырат;
- уругларны бичиизинден эгелеп коллективтиг езуга, бот-боттарынга негелделиг, шынчы, ак сеткилдиг, быжыг туруштуг, эрес-дидим болурунга, мөзүлүг аажы-чаңга, күш-ажылга кижизидер;
- уругларның ном-биле ажылдап, оон билиг тыварынга номну үргүлчү номчуурунга негелделиг, чечен чогаалга сундулуг, уран сөстүң тургузукчулары - чогаалчыларның чогаадыкчы ажыл-херектеринге сонuurгалдыг болурун чедип алыр;
- хемчээл, утка, тематика, жанр талазы-биле аңгы-аңгы чогаалдарны ханы, шын билиндирер;
- уругларның чугаазын сайзырадыр болгаш оларга чугаалап, номчуп, дыңнап билириниң база сөзүглелдерниң аңгы-аңгы хевирлерин сайгарып шыдаптарының чаңчылдарын шингээттирер;
- уругларның өөренген чогаалдарының утказын, ооң маадырларының хөделиишкннерин, чорук-херектерин ханы шингээдип ап, аңаа хамаарыштыр чогуур үнелелди берип, боттарының сагыш-сеткилин хайныышкынны-биле илередип шыдаарының, чечен чогаалды долузубиле шингээдип алырының аргаларын сайзырадыр;
- чечен чогаалды уран чурумалдыг дылын, омур-хевир тургузарынга аян киирер аргаларын сеткип билир кылдыр уругларны өөредир; оларны боданыр аргаларын болгаш чогаадыкчы бодалын сайзырадыр;

- шүлүк чогаалын кичээнгейлиг дыңнап билириниң аргаларын сайзыратпышаан, ооң уран сөзүн чарашсынар болгаш ханы шиңгээдип алырының дуржулгазын мөөңөп, аңаа уран-чечен хөөнүг болгаш сонuurгалдыг болурун кижизидер;

- долгандыр турар хүрээлел болгаш бойдус дугайында уругларның боттуг бодалдарын сайзырадып, ону шын угаап болгаш медресеп билириниң дуржулгазын байыдар;

Номчулганы эге школаның өөредилге эртеми кылдыр кириген болганда, ол чүгле өөредиглиг эвес, а кижизидиглиг сорулгаларны шиитпирлээр улуг ужур уткалыг. Хар – назынынга дүгжүп турар уран-чечен чогаалдар-биле таныжылганың мөзү-бүдүш болгаш эстетиктиг ужур-утказы уругларның миниишкиннеринге, угаан-медреселинге болгаш номчукчунуң тура-соруунга салдарлыг, национал болгаш бүгү кижитөрөлгөттөнниң үнелиг чүүлдеринге тааржыр хууда шынарларның хевирлеттинеринге дузалаар. Өөреникчилерниң моральдыг нормаларже уг-шиин тып билири, оларның боттарының херектери биле культурлуг кижиниң аажы-чаңыныёң этиктиг принциптеринге хамаарыштырып билирин сайзырадыр; эки сеткилдиг кады ажилдажылганың чаңчылдарын кижизидер. Чечен чогаал номчулгазы деп курсту шиңгээдип ап турар үеде эге школаның өөреникчилериниң коммуникативтиг культуразының деңгели бедиир: диалогтар тургузар билиглери; бодунуң үзел-бодалын дамчыдып билири; бердинген чугааларның сорулгаларының аайы-биле монологтарны тургузуп билири; сөзүглелдерниң аңгы-аңгы хевирлери-биле ажилдап билири; номнуң тайылбыр аппарата-биле бот ажилдап билири; словарьлардан, справочниктерден, энциклопедиялардан чогуур ужурлуг медээлерни тып билири хевирлеттинер.

Номчулга кичээлдеринге өөреникчи бодун шыырак билиглиг номчукчу мен деп чүүлдү билип алырынга дузалап турар номчукчунуң харыылап билир айтырыглары хевирлеттинер. Билиглиг номчукчу үргүлчү ном номчуурунга, сөзүглел-биле ажилдаарының аргаларын болгаш номчулганың техниказын, номчаан болгаш дыңнаан чогаалдарының утказын билип алырынга, номнарда бар билиглерни боттары тып болгаш үнелеп билиринче чүткүлдүг болур.

Бердинген курс уругларның чечен чогаалдарны номчуурунче сонuurгалын бедидер. Чечен чогаал эртеминге хамаарыштыр 3-4 класстарга дараазында бөдүүн билиглер-биле база таныштырып болур: автор дугайында бөдүүн дыңнадыглар, номчаан чогаалының жанры, темазы, улустуң аас чогаалының бичии жанрлары – тывызыктар, үлегер домактар, дүрген-чугаалар, янзы-бүрү тывызыктыг бодалгалар дээш оон-даа оске.

Чечен чогаал номчуп, чечен омур-хевирлер-биле танышкан тудум, уругларның ниити сайзыралы, чвени угаап, медресеп билири, сагыш-сеткилдиң бодалдары улам делгемчиир, ханылаар, байлакшыыр. Авторнуң сөзүглелинге дүүштүр уругларның аас-биле харыылары, чечен омур-хевиринге хамаарыштыр билип алган бүгү-ле ажыктыг чүүлдери- оларның чечен чогаалды шиңгээдип ап турарының херечизи болур.

3 - кү класстың «Литературлуг номчулга» эртеминге тургускан чижек ажылчын программа *чечен-эстетиктиг* болгаш *литература шинчилелдиг* принциптерге үндезилеттингеш, «Төрээн чугаа» номнарының тургузуун болгаш утказын тодарадыр. Оон аңгыда чижек программада чаа федералдыг күрүне стандарттарының негелделерин езугаар уругларның номчулгага хамаарышкан билииниң деңгелдери, номчулга кичээлериниң сорулгалары, өөредириниң чамдык аргалары, планнатынган түңнелдери, чижек хыналда ажылдары кирген.

Ажылчын программаны тургузарда дараазында литератураны ажыглаан:

- 1- 4 класстарга тыва дыл болгаш номчулга программасы. (Тываның ном үндүрер чери, Кызыл -2000).

- 3-кү класстыңЛ. С. Кара-оол «Литературлуг номчулга» ному (Тываның ном үндүрер чери, 2013)
- Н. С. Конгар. Класстан дашкаар номчулга ному (Тываның ном үндүрер чери, 2005)
- 1 – 4 класска диктантылар болгаш эдертиглер чыындызы.

Номчулгага болгаш чугаа сайзырадылгазынга өөреникчилерниң билир уjurлуг кол билиглери, мергежилдери болгаш чаңчылдары

3-кү классты доозуп тургаш, өөреникчилер дараазында чүүлдерни шиңгээдип алган турар.

Номчулганын чаңчылдары:

2-ги класска алган билиглерин улам ханыладыр болгаш быжыглаар.

Утка болгаш дыл-домааның талазы-биле чедингир сөзүглелди пауза, интонация болгаш номчулганың темпизин барымдаалап шын, медреселдиг, аянныг номчууру. Номчулга үезинде нарын сөстөрни, ылаңгыя кылыг сөстөрүн, чүве аттарын, утка талазы-биле тудуш холбаалыг сөстөрни (чүве ады – биле эдеренчи, демдек ады – биле чүве адынын катгышканы) бот – боттарындан адырбайн, тудуштуруп номчууру. Сөзүглелде чугула утка илередир сөстү ылгап билири. Баштай иштинде номчааш, оон соонда аянныг, ыткыр номчууру. Диалогту аянныг рольдап номчууру. Иштинде оожум болгаш шилилгелиг номчулганың аргаларын шиңгээдип алганы. Номчулганың темпизин сагып шыдаары. Таныш эвес сөзүглелди номчуурунун дүргени 1 минутада 65-90 хире сөс.

Сөзүглел-биле ажыл. Сөзүглелдин кезектерин чогаалда болуушкуннарның дес дараалашкаан болгаш утка талазы-биле харылзааларын тодарадып билир.

Улуг эвес сөзүглелди аңгы-аңгы кезектерге чарып, кезек бүрүзүнге ат (эге) чогаадыры; башкының дузазы-биле сөзүглелдин планын тургузары.

Номчаан чүүлүнүн утказын делгередир болгаш кысказы-биле допчулап чугаалаары. Чогаалдың кол бодалын илередип, боттарының сөстери-биле ону бадыткаары. Чогаалдың киржикчилериниң чугаазын барымдаалап, оларга үнелел бээри.

Болуушкуннун чылдагаанын тайылбырлап шыдаары. Хайгаараан, көрген-билген чүүлдериниң дугайында, башкының дузазы-биле сайгарган чуруктарга хамаарыштыр кыска чугаалар тургузары.

Делгеренгей болгаш кыска план езугаар номчаан чүүлүнүн утказын дес-дараалаштыр үшкү арындан чугаалап билири. Сөзүглелде билидинмес болгаш чаа сөстөрни, сөстүн чамдык уран аргаларын боттарының билир шаа-биле тайылбырлап шыдаары.

Чогаалдың кол темазынга, кол утказынга, идеязынга хамаарышкан монологтарны (үзүндүлөр, абзацтар) дыңналдыр номчууру, доктаадып алыры. Чогаалдың маадырларының бирээзиниң өмүнээзинден делгеренгей азы допчу чугаа кылып билири. Аас чогаалдарының болгаш чечен чогаалдың хевирлери-биле (жанрлар) практиктиг таныжылга. Басня, ооң онзагай талазы.

3 -кү класстың өөреникчилериниң шиңгээдип алыр билиглери:

- меделердиги-биле шын номчуп, бижип болгаш чугаалаарыңга өөренир;
- төрөөн дыл болгаш литература талазы-биле эге билиглерни алыр;
- ном ажыглаарыңга чаңчыгар болгаш дылга сонургалы, номчулгага болгаш билиглерже чүткүлү хайныгар;
- мораль болгаш эстетика талазы-биле кижизиттинер;
- өөренип турар чүүлдерин сайгарып, бөлүктөп, деннеп, түңнөп билиринге, оларның иштинден кол болгаш чугула чүүлдерни тып, тайылбырлаарыңга чаңчыгар.

3- кү классты доозуп тура номчулга программанын шингээдип алганының планнаттыңан түңнелдери

Личностуг

- өөрөдигениң чедишкениң болурунун чылдагаанын тып билири;
- бодунун ажылын түңнөп, үнелеп билири;
- бодунун төрөөн чуртунга болгаш чонунга, ооң амыдырал-чуртталгазының хамаарылгазын шингээдип алыры;
- өске чоннарның ниити мөзү-шынарының, моральдыг нормаларының талаларын билип алыры;
- бодунун-даа, өске чоннун кижилеринин кылган эки, багай талаларының уг- шиин тып билири;
- моральдыг нормаларга болгаш этиктиг негелделерге аажы- чаңын таарыштырары;
- өске кижилернин сагыш-сеткилин, ишти-хөңнүн билири болгаш олар-биле кады сагыш-човаары;
- уран-чечен культура-биле таныжып тура эстетиктиг омур –хевирлернин кижизиттинери;
- өөрөдигеже, эртем-билигге чүткүлдүү;

өөреникчилер чүнү билип алырыл:

- долгандыр турар бойдуска хумагалыг, камныг, ынак болуру;
- аажы- чаңын моральдыг мөзү – шынарга, ужур-чурумга чагыртыры;
- өске чоннарның хамаатыларыңга дең хамаарылгалыг болуру.

Предметтиг түңнелдер

Номчулга болгаш чугаа сайзырадылгазы

өөреникчилерниң өөренип алган турар билиглери:

- утка болгаш дыл-домааның талазы-биле чедингир сөзүглелди пауза, интонация болгаш номчулганың темпизин барымдаалап шын, медреселдиг, аянныг номчууру;
- таныш эвес сөзүглелди номчуурунун дүгени 1 минутада 65 – 90 хире сөс;
- чогаалдың адынга болгаш аңаа чураан чуруктарга даянып алгаш, чогаалдың кол утказын тодарадып билири;
- чогаалдың темазынга, кол утказынга, идеязынга хамаарышкан монологтарны (үзүндүлерни, абзацтарны) дыңналдыр номчууру, доктаадып алыры;
- сөзүглелдин кезектерин чогаалда болушкуннарның дес-дараалашкаан болгаш утка талазы-биле харылзааларын тодарадып билири;
- улуг эвес сөзүглелди аңгы-аңгы кезектерге чарып, кезек бүрүзүнге ат (эге) чогаадыры; башкының дузазы-биле сөзүглелдин планын тургузары база сөзүглелге болгаш ооң кезектеринге хамаарышкан айтырыгларны тургузуп билири;
- номчаан чүүлүнүн утказын делгереди болгаш кысказы-биле допчулап чугаалаары;
- уруглар библиотеказында бар номнар-биле, алфавиттиг каталог аайы-биле номнарны тып билири;
- номчаан номнарының кыска тайылбырын тургузуп билири; справочниктер, энциклопедиялар болгаш уругларның периодиктиг журналдары-биле ажылдап билири;
- чогаалдың кол маадырларының чугаазын, чүнү кылып турарын барымдаалап оларга үнелел бээри;

өөреникчилерниң өөренип алыр аргалары:

- номчаан чогаалынга хамаарышкан бодунуң үзел-бодалын бодунуң сөстери-биле аас болгаш бижимел хевирге дамчыдып билири;
- номчаан чогаалының эстетиктиг болгаш мөзү-шынар талазы-биле бодунуң бодалдарын чугаалап билири;
- номчаан чогаалының кол маадырларынга болгаш чогаалды бижээн авторнуң позициязынга хамаарыштыр бодунуң үзел – бодалын бодунуң сөстери-биле аас болгаш бижимел хевирге дамчыдып билири;
- дөмей сөзүглелдерни болгаш айтырыгларга харыыларны бижимел хевирге тургузуп билири;

Чогаадыкчы ажылдар

өөреникчилерниң өөренип алган турар билиглери:

- диалогту аянын рольдап номчууру;
- план езугаар сөзүглелди тургузуп билири;
- хайгааралдыё туннелинде бижимел чугаанын хевирлерин (тодарадып бижиир, угаап-бодаар), болган болуушкуннуң чылдагаанын тодарадып тургаш, чугааларны тургузуп билири;
- бердинген тема езугаар чогаадыгларны, номчаан номунга, көргөн кинозунга, теледамчыдылгага, сөзүглелдерниң үзүндүлеринге үнелээшкиннерни бижип билири;
- номчаан чугаазынга шижиткен көргүзүглерге киржири, шээжи-биле доктаадып алган шүлүктерин, чогаалдың үзүндүлерин аянын номчуп билири;
- бердинген чуруктар езугаар чогаадыгларны тургузуп чогаадып билири.

өөреникчилерниң өөренип алыр аргалары:

- чогаалдың маадырларының бирээзиниң өмүнээзинден делгеренгей азы допчу чугаа кылып билири; чугааның сюжедин болгаш кол маадырларының болуушкуннарын улаштыр чогаадыры;
- номчаан чогаалдарынга чуруктарны чуруп билири;
- бөлүк- биле ажылдап тура сценарийни болгаш проектилерни тургузуп билири;

Литература эртеминге баштайгы өөредилге

өөреникчилерниң өөренип алган турар билиглери:

- сөзүглелде чугула утка илередир состу ылгап билири; баштай иштинде номчааш, оон соонда аянын ыткыр номчууру;
- аас чогаалдарынын болгаш чечен чогаалдарынын хевирлери-биле (жанрлар) практиктиг таныжылга; басня, оон онзагай талалары- биле таныжары;
- авторнун, кол маадырларнын созун, пейзажтын, маадырларнын хевир дурзузун, оларнын чуну кылып турарын, амыдырал-чуртталгазын тодарадып ылгап билири;
- авторнун кол маадырларга хамаарылгазын тодарадып, чугаалап билири;
- жанрларны деннеп тургаш ылгап билири (тоол – басня, тоол – тоолчургу чугаа, - тоол – чечен чугаа о. о.);

оореникчилернин ооренип алыр аргалары:

- аянын уран номчулганын аргаларын (деннелге, диригжидилге, метафора) ажыглап тургаш, созуглелдернин анализин кылып ооренири;

- аналогия езугаар, аянныг уран номчулганын аргаларын (деннелге, диригжидилге, метафора) ажыглап тургаш созуглелдерни, шулуктерни чогаадып тургузуп ооренири.

Метапредметтиг туннелдер

Регулятивтиг

оореникчилернин ооренип алган турар билиглери:

- бодунун кылыр ужурлуг ажылын планап болгаш салып алган сорулгалары-биле оларны дууштуруп билири;
- чаа ооренген уран – чечен чугаада башкынын айтып кааны езугаар чуну кылырын сагыыры;
- ооредиглиг кылдыныгларны аас болгаш бижимел хевирге кылып билири;
- болуушкун тончузунде , оон туннелдерин анализтеп болгаш демдээн салган соонда эдилгелерни кылып билири;

оореникчилернин ооренип алыр аргалары:

- башкы-биле демниг ажылдажышкын уезинде чечен чогаалды ооренип шингээдип алырда чаа-чаа сорулгаларны салып билири;
- кылган ажылдарын ажыл уезинде болгаш ажыл соонда шын кылып турарын бот сайгарып шинчилеп билири;
- бодунун номчулга ажылын планнап билири.

Билип алыышкын туннелдери

оореникчилернин ооренип алган турар билиглери:

- херек билиглери словарьларны ажыглап тургаш тып билири;
- чогаалдарны болгаш оон кол маадырларын деннеп болгаш унелел барымдаазын езугаар ангылап билири;
- чогаалдын кол маадырларынын состери, сагыш- сеткили, кылып турар чуулдерин, аразында харылзааларын шингээдип алыры.

оореникчилернин ооренип алыр аргалары:

- херек билиглери библиотекалардан, ооредиглиг литературадан болгаш Интернеттен тып билири;
- амыдыралдын болуушкуннарын, чечен чогаалдын хевирлерин, кол маадырларын деннеп болгаш ангылап билири;
- чогаалды сайгарып турар уеде болгаш бодунун амыдыралынга даянып алгаш чылдагаан айтып турар харылзааларны, логиктиг угаан-бодалын аас болгаш бижимел хевирге шын тургузуп билири;
- бердинген статья-биле ажылдап билири (статьянын кол бодалын тодарадып, планын тургузары).

Коммуникативтиг

оореникчилернин ооренип алган турар билиглер:

- болукке ажылдап ооренири; бодунун бодалындан ангыда эжинин узел-бодалын база дыннап унелеп билири;
- туннел ундурерде бодунун бодалын тайылбырлап билири болгаш эш=оорунун узел-бодалы- биле деннештирип билири;
- эжинге херек медээни шын тода дамчыдып билири;
- демниг ажыл уезинде эжинге дузаны чедирери, бот-боттарын хынажып билири;
- диалог чугааны чорудуп билири;
- салдырган сорулгаларны чедип алырда чугааны шын тургузуп билири;

оореникчилернин ооренип алыр аргалары:

- салып алган сорулгаларны чедип алырда, оске кижилернин узел-бодалдарын база дыннап билири;
- болук-биле ажыл уезинде чогуур айтырыгларны салып билири

КАЛЕНДАРЬ-ТЕМАТИКТИГ ПЛАН
ЛИТЕРАТУРЛУГ НОМЧУЛГА 3 КЛАСС (неделяда 2 шак-чылда 68 шак)

№	Кичээлдин темазы	Ниити шагы	Ай, хун		Универсалдыг ооредилгенин ажил- чорудулгазы	Бажынга онаалга
			план- биле	херек кырында		
1.	ЭКИИ, ЛИТЕРАТУРЛУ Г НОМЧУЛГА Мөөрей «Угаанныглар, сагынгырлар»				Билиг: литературлуг номчулга, тест; шулук тургузуу, эге рифма, строфа, очулга, аянныг номчулга. Мергежили: ном-биле ажилдап билир; номнун кезектерин эки билир; Тыва чону база дылын унелеп билир; шулуктун эге аяннажылгазын шингээдип алган; аянныг номчулганын негелделерин сагывышаан номчуп билир. «Хуулгаазын сос»: сос-биле ажил; шулукту шээжи-биле аянныг чугаалаары. Чурук-биле ажил.	Айтырыгга харыылаар «Чогаалчы деп кымыл?»
2.	Тыва черге йөрээл. <i>Е. Танова</i>					Тыва чуртунга, чонунга 2-3 домак-биле йөрээл бижиир
3.	УЛУСТУН ААС ЧОГААЛЫНЫҢ БИЧЕХЕВИРЛЕ РИ Тывызыктар				Билиг: улустун аас чогаалы, тывызык, тывызыктын тургузуу, уран-чечен аргалар; тывызыктарнын темазы, тывызыктажырынын чуруму. Мергежили: тывызыктарны тургузуунун база темалыг болуунун аайы-биле ылгап билир. Тывызыктарнын дыл-домаан чеченчидери-биле ажыглаар уран-чечен аргаларны эскерип билир. оске чоннарнын тывызыктарын билири. Тывызыктарнын чижектерин бээри. Бодунун тывызыын чогаадыры.	Бяшта, оът-сиген дугайында 5-5 тывызыктар бижиир.
4.	Улегер домактар					Торел кижилер дугайында 3 улегер домак бижиир.
5.	Оюн үдээн чугаалар				Билиг: аас чогаалынын биче хевирлери; салаалар-биле ойнаар оюн үдээн чугаалар болгаш узун-тыныш. Орус чоннун аас чогаалындан потешки, считалки деп билиглер (деннээри-биле). Мергежили: оюн үдээн чугаалар биле узун тынышты аянныг номчуп, чугаалап ооренген,	Салаалар-биле ойнаар оюннарнын аттарын бижиир.

6.	Узун-тыныш				оларнын кижиге ажык дузазын билир: чугаа сайзырадыр, ун органнарын сайзырадыр, ааж чанга ооредир. Оюн удээн чугаанын азы дурген чугаанын чижектерин бээри.	Дурумну доктаадыр ар. 18
7.	ӨӨРЕНИП ӨӨРЕН Аккырмаа биле ийи С. Сүрүң-оол				Билиг: С. Сурун-оолдун чогаалдары;диригжидилге аргазы; чечен чугаа. Мергежили: созуглелди аянный, медеделдиг номчааш, кол утказын, темазын тодарадып, чечен чугаада диригжидилге аргазынын чижектерин тып билир. Созуглелди уткалыг кезектерге чарып, номчаан чуулунун сайгарылгазынга киржири. Чогаалга чурук чурууру. Бо-ла темага бижиттинген оске чогаалдын адын, чогаалчызын адаар.	Ар. 22 дурумну доктаадыр «диригжидилге аргазы»
8.	Бодалга бодааным <i>Н. Носов</i>				Билиг: Н. Носовтун чогаалдары, очулдурган чогаал, очулдурукчу, чечен чугаа. Мергежили: созуглелди аянный, медеделдиг номчааш, кол утказын, темазын тодарадып, чечен чугаада деннелгелиг домактарны эскерип билири. Номчаан чуулунун сайгарылгазынга киржип, оон утказынга дуушкек харылзаалыг чугаа тургузары.	Ар.23-25 кыска утказын чугаалаар
9.	Ийи <i>2 Е. Танова</i>					Кижилернин дузазынын дугайында кыска харылзаалыг чугаа тургузар.
10.	Эдилелдин ээзинде. Ч. Ондар					Ар. 29 «Эдилелдин ээзинде» Ч. Ондар . шулукту доктаадыр.
11.	ЧЫЛДЫҢ ҮЕЛЕРИ. ТОДУГ-ДОГАА КҮЗҮМЕЙНИ Күскү аргага <i>О. Саган-оол</i>				Билиг: О. Саган-оолдун чогаалдары; чечен чугаа, бойдус чурумалы, чогаадыг-чурумал. Мергежили: куску арганын оскерлишкиннерин эскерип билири, ук оскерлишкиннерни коргускен состерни шын ажыглап билири, аас-биле бойдус чурумалын тургузар; чогаалга даянып, кыска чогаадыг-чурумалды бижип билири. Очулдурулга. Чурук-биле ажыл. Чогаадыг бижири.	Ар.31 чурукка даянып «Куску арга» деп чогаадыг бижиир.
12.	Кайгамчыктыг картошкам <i>Э. Кечил-оол</i>					Ар.33 «Кайгамчыктыг картошкам» Э. Кечил-оол шулукту доктаадыр.

13.	Кыштың тыныжы Ч. Ондар					Ар. 35 Эпитет деп чул? Дурумун шээжилээр.
14.	ЭКИ КЫЛГАН АЖЫЛ –ЭЛЕП ЧИТПЕС АЛДАР Шартылаа биле кымыскаяк Ю. Кюнзегеш				Билиг: Ю. Кюнзегештин чогаалдары,басня. Мергежили: роль аайы-биле аянный номчулга. Чогаалдын маадырынын дугайында бодал. И. Крыловтун «Стрекоза и муравей» биле Ю. Кюнзегештин басняларын деннээри. Чурук-биле ажыл.	. Ар.37 Басня дурум шээжилээр.
15.	Ажыл Ю. Кюнзегеш					Ар.38-39 Шилип алган мергежилинин дугайында кыска дыннадыг
16.	Арзылаң биле Пар О. Сувакпит				Билиг: О. Сувакпиттин чогаалдары, басня. Мергежили: номчаан чуулунун сайгарылгазынга киржир. Чогаалдын болушкунунга азы маадырынга унелелди бээр. Шээжи-биле аянный номчулга болгаш сценажыткан коргузуг (пантомима).	Ар. 40 айтырыгларга харыылаар
17.	Салаалар О. Сувакпит					3 строфадан доктаадыр
18.	ХӨКТҮГ УЖУРАЛДАР, СОЛУН БОЛУУШКУННАР Мыйыт К-Э. Кудажы				Билиг: К-Э. Кудажынын чогаалдары,чечен чугаа, тоожуушкун аяны. Очулга. Мергежили: созуглелди аянный, медеделдиг номчааш, кол утказын, темазын тодараткаш, айтырыгларга харыылаары. Чурук-биле ажыл. Чогаалдын болушкунунга азы маадырынга унелелди бээр. Тоожукчунун арнын оскерткеш, эдерти чугаалаары.	Ар. 46 состерни тыва дылдан орус дылче очулдуар. Ар. 47-49 С. Сурун-оол «Уугтунмас улуг тоорук» деп чечен чугаанын узундузунде бойдус чурумалын шээжи-биле ооренир.
19.	Уугтунмас тоорук С. Сүрүң-оол					
20.	БОЙДУСТУҢ ЧАЖЫТТАРЫ Алдын шынаа М. Пришвин				Билиг: М Пришвиннин чогаалдары. Очулга. Мергежили: Бойдуска оскерлиешкиннерни эскерип билири, ук оскерлиешкиннерни коргускен состерни шын ажыглап билири, чурук	Ар. 50-51 Шынаанын эртенги болгаш душтеки чуруктарын чуру.

21.	Чогум чүл ол, уруглар? С. Комбу				чурааш, тааржыр домакты ушта бижири. Чурук-биле ажыл.	Ар. 51 Шурукту шээжилээр .
22.	Хек С. Сүрүң-оол				Билиг: С. Сурун-оолдун чогаалдары, чогаалдан эге, диалог.	Ар. 52-55 Боралдыр деп куштун дугайында кыска тоол чогаадыр.
23.	Кушкаштарның медээзи Г. Скребницкий				Мергежили: созуглелди аянынг, меделердиг номчааш оон утказын тодарадыр. Чурук-биле ажыл. Чогаалга даянып, бодунун чогаадыкчы чоруун сайзырадыр (<i>тоол чогаадыр</i>).	Бойдус дугайында 2-3 эскериглерден бижиир.
24.	ЧЫЛДЫҢ ҮЕЛЕРИ. АККЫР ХАРЛЫГ КЫЖЫМ Кыш Б. Хөвөңмей				Билиг: Б. Ховенмейнин чогаалдары, шурук. Мергежили: аянынг номчулга; кышкы бойдус оскерлишкиннерин база уран-чечен аргаларны эскерип билири; Чурук-биле ажыл. Бижимел бойдус чурумалын тургузары (<i>чогаадыг</i>).	Чогаадыг бижиир: «Кыш»
25.	Кыштың шүлүкчүзү М. Кенин-Лопсан				Билиг: М. Кенин-Лопсаннын, А.С. Пушкиннин чогаалдары, шурук, очулдурукчу.	Ар. 59 шурукту шээжилээр
26.	Кыш. А. Пушкин				Мергежили: шурук чогаалынын аянынг номчулгазы; кышкы уени чураан одуругларны сайгарары; эге аяннажылга база уран-чечен аргаларны тодарадып билир. Шээжи-биле аянынг номчууру.	Ар. 60 очулдурукчу деп кымыл шээжилээр
27.	Харжыгаш. М. Кенин-Лопсан				Билиг: М Кенин-Лопсаннын чогаалдары, шурук, риториктиг айтырыг, очулга.	Шурукту шээжилээр. Арын 60.-61
28.	Ак кодан. Л. Толстой				Мергежили: шурук чогаалынын аянынг номчулгазы; оске шурук-биле деннээри, сос-биле	Номчааш, утказын чугаалаар. Арын 61-63

29.	Соок-Ирей. Л. Чадамба				ажыл. Шээжи-биле аянныг номчууру. Билиг: Л. Толстойнун чогаалдары, чечен чугаа, очулга. Мергежили: созуглелди аянныг, медеделдиг номчааш, план-биле ажилдаары. Чурук-биле ажил. Созуглелди эдерти чугаалаары. Билиг: Л. Чадамбанын чогаалдары, очулга, шулук. Мергежили: шулук чогаалынын аянныг номчулгазы, сайгарылгазы; шээжи-биле аянныг номчууру. Бо-ла темага бижиттинген оске чогаалдын адын, чогаалчызын адап тывар.	Ар. 64 состерни орус дылче очулдулар.
30.	БОЙДУСКА ХУМАГАЛЫГ БОЛУУЛУ! Оскус ангыр. М. Кенин-Лопсан				Билиг: М Кенин-Лопсаннын чогаалдары, чечен чугаа, эпитет, чогаал маадыры, очулга. Мергежили: созуглелди аянныг, медеделдиг номчааш, сайгарылгазынга киржир. Чурук-биле ажил. Бижимел чугаа сайзырадылгазы (<i>чогаадыг-угаап-бодаашкын</i>)	Чогаадыг угаап-бодаашкын: «Куштарнын оннуктери болуул»
31.	Хурээлелди камгаланар! Кара-Куске Ч.				Билиг: Ч Кара-Кускенин чогаалдары, шулук, очулга, плакат-чурук. Мергежили: шулук чогаалынын аянныг номчулгазы, сайгарылгазы. Бо-ла темага бижиттинген оске чогаалдын адын, чогаалчызын адаар. шулуктун утказын дамчыткан плакат-чурук чуруур.	Шулуктун утказынга дууштур плакат чуруур
32.	Эмнеп алган. О. Сувакпит				Билиг: О. Сувакпиттин чогаалдары, шулук, диригжидилге аргазы. Мергежили: шулук чогаалынын роль аайы-биле аянныг номчулгазы, оон дылынын сайгарылгазы, уран аргаларны тывары. Шээжи-биле аянныг номчууру.	Шулукту шээжилээр ар. 69-70
33.	АВТОРЛУГ ТООЛДАР				Билиг: С. Пюрбю биле С. Маршактын чогаалдары, авторлуг тоол, домей сюжеттиг орус-	Чогаадыг-унелел С. Пюрбю: «Сагынгыр куске» биле С.

	Сагынгыр куске. <i>С. Пюрбю,</i>				тыва тоолдар. Мергежили: домей сюжеттиг орус-тыва	Маршак «Угаанныг кускежик» деннеп бижиир.
34.	Угаанныг куске. <i>С. Маршак</i>				тоолдарны деннээр; номчаан тоолдарын сайгарары. Чурук-биле ажыл. Тоолдарнын маадырларынга деннеп, план-биле <i>унелел чогаадыгны бижиири.</i>	Ар.76 состерни орус дылче очулдуруп.
35.	Кажар диин. <i>С. Пюрбю</i>				Билиг: С. Пюрбун чогаалдары, авторлуг тоол, очулга.	«Хуулгазын сос» деп оюн
36.	Оптуг Чыккылаа. <i>С. Пюрбю</i>				Мергежили: созуглелди аянынг, медеделдиг номчааш, план-биле ажылдаары. Созуглелди эдerti чугаалаары. Авторлуг тоолдарнын кол маадырларын деннеп, кыска характеристика бээри («Хуулгазын сос»). Номчаан чуулунун сайгарылгазынга киржири. Тоолдун утказын улегер домак-биле дамчыдары. Чурук-биле ажыл.	Утказын эдerti чугаалаар.
37.	Бодаган. <i>Т. Кызыл-оол</i>				Билиг: Т. Кызыл-оолдун чогаалдары, авторлуг тоол, очулга, диалог. Мергежили: тоолдун маадырынга унелел бээри. Чогаалдын сайгарылгазынга киржир. Тоолду роль аайы-биле эдerti чугаалаары.	Ар.81 состерни орус дылче очулдуруп.
38.	Багай чанчыл. <i>Т. Кызыл-оол</i>				Билиг: Т. Кызыл-оолдун чогаалдары, авторлуг тоол, очулга, диалог. Мергежили: созуглелди роль аайы-биле номчааш, кол утказын тодараткаш, уткалыг кезектерге чарып, план тургузар. Кол маадырга кыска характеристика бээр. Тоолдун сайгарылгазынга киржип, оон кол утказын улегер домак дузазы-биле дамчыдар. Чогаалды эдerti чугаалаар.	Пландан тургускаш эдerti чугаалаар.
39.	ТОРЭЭН ЧУРТУМ КАМГАЛАКЧЫ ЛАРЫ Шолалатканым. <i>Э.Кечил-оол</i>				Билиг: Э. Кечил-оолдун чогаалдары, чечен чугаа, очулга. Мергежили: созуглелди номчааш, кол утказын, темазын тодараткаш, уткалыг кезектерге чарып, планны эде тургузар. Чогаалдын сайгарылгазынга киржир. Чурук-биле ажыл. Берген темага дууштур бир строфалыг <i>шулук чогаадыр.</i>	Шериг хунунге тураскааткан кыска шулукчугеш чогаадыр.

40.	Ийи алышкы. А. Барто				Билиг: А. Бартонун чогаалдары, шулук, очулдурган чогаал, очулдурукчу. Мергежили: шулук чогаалынын аянныг номчулгазы, сайгарылгазы. шулуктун темазынга чуулдешкек проектени белеткээри.	Проектени камгалаарынга белеткенир.
41.	УЛУС АРАЗЫНДАН ИЕ КАРАА ЧЫМЧАК Ием холу. <i>Б. Ховенмей</i>				Билиг: Б. Ховенмейнин чогаалдары, шулук. Мергежили: шулук чогаалынын аянныг номчулгазы, сайгарылгазы. Состун утказын тайылбырлаарынын аргаларын шингээдири. Чурук-биле ажыл. Шээжи-биле аянныг номчууру. Билиг: С. Токанын чогаалдары, эгеден узунду Мергежили: созуглелди номчааш, айтырылгарга харыылап, утказын сайгарары; чоннун езу-чанчылдары-биле таныжары; чогаалда тоожукчунун адын оскерткеш, эдерти чугаалаары.	Шулукту шээжилээр
42.	Ававыс чокта. С. Тока					Эдерти чугаалаар. 4 одуруглуг шулуктен чогаадыр
43.	ЧЫЛДЫН УЕЛЕРИ. ХОГЛУГ ЧАЗЫМ. Онза уе. <i>О. Саган-оол</i>				Билиг: О. Саган-оолдун чогаалдары, чечен чугаа. Мергежили: аянныг номчулга; часкы бойдустун оскерлиишкиннерин эскерип билири, ук оскерлиишкиннерни коргускен состерни чогаалдан тывары; Чурук-биле ажыл. Бойдус чурумалы-биле холбашкан <i>чогаадыкчы ажылды</i> шын кууседири.	Чогаадыкчы ажыл. Арын 29.
44.	Часкы тарылга. Л. Чадамба				Билиг: Л. Чадамбанын чогаалдары, чечен чугаа, очулга. Мергежили: созуглелди роль аайы-биле аянныг номчааш, айтырылгар дузазы-биле утказын сайгарар. Сос каттыжыышкыннарын орус дылче очулдуруп ооренир.	Ар.102 тарааны тарыырынын чурумун бижиир.
45.	УЛУСТУН ААС ЧОГААЛЫ. ТООЛДАР. Чыраа кулун.				Билиг: улустун аас чогаалы, дириг амытаннар дугайында тоол, очулга. Мергежили: созуглелди тонген уткалыг кезектерге чарып, роль аайы-биле номчааш,	Тоолга дууштур чуруктан чуруур.

46.	Хам Бору биле Шинчээчи Бору. Хараган бажында дук.				сайгарылгазын кылыры. Кол утказын улегер домак-биле дууштурери. Тоолга сюжеттиг чуруктар чурууру.	Тоолду эде чогаадыр. Тоолдун утказынга дугжур улегер домактар тывар.
47.	БИСТИН БИЧИИ ОННУКТЕРИВИ С Мени таныыр. <i>К Ондар</i>				Билиг: К. ОндарныН чогаалдары, шулук, чурумал. Мергежили: шулукту аяанныг номчааш, оон кол маадырынга унелел бээр. Берген негелде болгаш улегерге даянып, бызаанын чурумалын тургузар.	Негелделерге дууштур бызаа чуруур.
48.	Сайдаяк. С. <i>Комбу,</i>				Билиг: С. Комбу биле О Саган-оолдун чогаалдары, шулук, строфа.одуруг. чечен чугаа, деннелге, очулга. Мергежили: чогаалдарны аяанныг номчааш, айтырыглар дузазы-биле утказын сайгарар; шулуктун тургузуунун онзагайын тодарадыр. Чогаалдарда уран аргаларны айтыр. Чурук-биле ажыл. Шээжи-биле аяанныг номчууру, «илчирбелей» эдерти чугаалаары.	Негелделерге дууштур куш чуруур
49.	Оол биле кушкаш. <i>О. Саган-оол</i>					Ар. 115 бердинген состерни орус дылче очулдуар.
50.	ТООГУ БОЛГАШ ТООЛЧУРГУ ЧУГААЛАР Дуза дилээн адыг.				Билиг: тоогу чугаа, ойзу адаан сос. Мергежили: созуглелди аяанныг номчааш, айтырыглар дузазы-биле утказын сайгарар, чоок кылдыр эдерти чугаалаар. оске тоогу чугаанын чижээн бээр. Чурук-биле ажыл.	Ар. 119-120 эдерти чугаалаар.
51.	Аскыр Дагаа чуге дан бажында алгырар апарганыл?					Ар. 121 Айтырыгларга харыылаар
52.	Дээлдиген уну					Тоолга дууштур чуруктан чуруур.
53.	ОЙНАКСАНЧЫ Г ОЮННАРЫМ					Билиг: К. Кара-Кускенин чогаалдары, шулук, сос-биле ажыл.

	Чылгылаар мен. <i>Ч. Кара-Куске</i>				Мергежили: аянный номчулга; айтырыглар дузазы-биле шулуктун сайгарылгазы; чоок уткалыг состерни тодарадыры; шээжи-биле аянный номчууру. Чурук-биле ажил.	Шулукту шээжилээр.
54.	Чунгу <i>Ч. Кара-Куске</i>				Билиг: Ч. Кара-Кускенин чогаалдары, чечен чугаа; очулга, сос-биле ажил. Мергежили: созуглелди аянный номчааш, утказын айтырыглар дузазы-биле сайгарары; чоок уткалыг быжыг сос каттыжышкыннарын сос-биле солууру. Кол маадырга кыска характеристика бээр. Созуглелди эдерти чугаалаар.	Айтырыгларга харыылаар
55.	КИЖИ БОЛУРУ ЧАЖЫНДАН Шериг-оолдун олчазы. <i>С. Сурун-оол</i>				Билиг: С. Сурун-оолдун чогаалдары, чогаалдан узунду, Мергежили: созуглелди аянный, медеделдиг номчааш, кол утказын, темазын тодараткаш, уткалыг кезектерге чарып, план тургузар. Кол маадырга кыска характеристика бээр. Чурук-биле ажил. План-биле эдерти чугаалаар.	Айтырыгларга харыылаар
56.	Алышкылар. <i>Ч. Кара-Куске</i>				Билиг: Ч. Кара-Кускенин чогаалдары, чечен чугаа, деннелге, оттунуг состери, очулга. Мергежили: созуглелди номчааш, утказын айтырыглар дузазы-биле сайгарар, чогаалдын дыл-домаанын онзагайын тодарадыр. Кол маадырларга кыска характеристика бээр. Бир маадырнын адындан эдерти чугаалаар.	Ар. 132 бердинген домакты орус дылче очулдуар.
57.	Чаан болгаш Моська. <i>И. Крылов</i>				Билиг: И. Крыловтун чогаалдары, басня, очулдурган чогаал, очулдурукчу. Мергежили: аянный номчулга, сайгарылгага киржир; чогаалдын маадырынга унелелди бээр. Чурук чурааш, утказынга дугжур улегер домак бижиир.	Аянный номчулга.
58.	Ошку биле Бору <i>Л. Толстой</i>					Утказынга дугжур улегер домактар тывар.

					Билиг: Л. Толстойнун чогаалдары, басня, очулдурган чогаал, очулдурукчу, диалог. Мергежили: диалог чугаанын негелделеринге дууштур аянныг номчааш, сайгарылгага киржир. Баснянын утказын улегер домактын утказы-биле деннеп, дууштуруп ооренир.	
59.	ОСКЕ ЧОННАРНЫН ААС ЧОГААЛЫ Бят чок крокодил (кхмер тоол)				Билиг: кхмер чоннун тоолу, сос-биле ажыл. Мергежили: тоолду номчааш, айтырыглар дузазы-биле утказын сайгарар; тоолдун утказы улегер домактын утказы-биле дууштурери; сос-биле ажыл. Тоожукчунун арнын оскертип алгаш, эдерти чугаалаары.	Тоолдун утказынга дугжур улегер домактар тывар.
60.	Ийи элчиген (кыргыз улустун тоолу)				Билиг: кыргыз улустун тоолу. Мергежили: айтырыглар дузазы-биле утказын сайгарар; тоолдун утказы тыва улегер домактын утказы-биле дууштурер; сос-биле ажыл. Тоолдун тончузун эде чогаадыр.	Ар. 138 айтырыгларга харыылаар
61.	ЧОНУМ ЧААГАЙ ЕЗУ- ЧАНЧЫЛДАРЫ Танды кежи. <i>К-Э. Кудажы</i>				Билиг: К-Э. Кудажынын чогаалдары, чечен чугаа, Мергежили: Чогаалдын утказын айтырыглар дузазы-биле сайгарар, чоннун езу-чанчылы-биле таныжар, оон-биле холбашкан эскериглерин билип кээр. Чурук-биле ажыл.	Кыска утказын чугаалаар
62.	Мунгашталган балыктар. <i>М. Кенин-Лопсан</i>					Ар. 143 ачаннын дузазы-биле 2 чагыгдан улаштыр бижи
63.	Артыш. Е. Танова					Ар. 143-144 шээжилээр
64	ЧЫЛДЫН УЕЛЕРИ. ЧАРАШ ЧАЙЫМ				Билиг: Л. Чадамба биле С. Сурун-оолдун чогаалдары, шулук, очулга, диригжидилге. Мергежили: шулуктерни аянныг номчааш, чайгы бойдустун оскерлишкиннер коргускен состерни	Ар.146 бердинген состерни орус

	Каас уе. Л. Чадамба,				база уран аргаларны тодарадып, чайгы бойдус чурумал тургузуп тургаш, ажыглаары; ийи авторнун шулуктеринде одуругларнын деннелгези, тургузуунун онзагайы. Чогаадыкчы чоруун сайзырадыры. Шээжи-биле аянныг номчууру.	дылче очулдулар.
65	Чодураа. С. Сурун-оол					Ар. 146 Шулукту шээжилээр
66	Чайлагга. С. Сарыг-оол	1			Билиг: С. Сарыг-оол, Э. Кечил-оолдун чогаалдары, Мергежили: созуглелди уткалыг кезектерге чарып, план тургузар. Кол маадырга кыска характеристика бээр. Номчаан чуулунун сайгарылгазынга киржир. Бо-ла темага бижиттинген оске чогаалдын адын, чогаалчызын адаар.	Аянныг номчулга.
67	Солун чайым. Э. Кечил-оол					Ар. 149 шээжилээр
68	Бистин проективис«Мээн ынак чогаалчым»					Чогаадыг «Мээн ынак чогаалчым»

Протнурозано, пронумеровано

Скреплено печатью

Всего страниц

« 03 » сентября 2024г

